

УДК 336.13

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-1(25)-159-165

Максим Забаштанський, Дмитро Драгунов, Інна Зуб

**ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Maksym Zabashtanskyi, Dmytro Drahunov, Inna Zub

**FINANCIAL INSTRUMENTS OF STRATEGIC DEVELOPMENT
OF HEALTHCARE IN CONDITIONS DIGITAL ECONOMY**

У статті розглянуто фінансові інструменти стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я в Україні. Розкрито сучасні підходи до трактування дефініцій «цифрова економіка» та «фінансові інструменти», узагальнення яких дозволило розкрити їхній особливий вплив на сферу охорони здоров'я. Проаналізовано пріоритетні напрями розвитку сфери охорони здоров'я в Україні в частині розвитку системи обов'язкового медичного страхування та акцентовано увагу на необхідності його впровадження як одного з ключових фінансових інструментів її стратегічного розвитку. Запропоновано підходи до фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я, запровадження яких сприятиме оптимізації наявного обсягу фінансових ресурсів, визначатиме стратегічні пріоритети подальшого розвитку даної сфери в умовах цифрової економіки. Досліджено шляхи вдосконалення фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я в умовах цифрової економіки.

Ключові слова: фінансові інструменти; фінансове забезпечення; стратегічний розвиток; сфера охорони здоров'я; цифрова економіка; медичне страхування.

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 10.

The article considers the financial instruments of strategic development of health care in Ukraine. Modern approaches to the interpretation of the definitions of "digital economy" and "financial instruments" are revealed, the generalization of which allowed to reveal their special impact on the healthcare sphere. The priority directions of development of the healthcare sphere in Ukraine in the part of development of the system of obligatory medical insurance are analyzed and the attention to the necessity of its introduction as one of the financial instruments of its strategic development is emphasized. Approaches to the financial provision of health care are proposed, the introduction of which will help optimize the available financial resources, will determine the strategic priorities for further development of this area in the digital economy. Ways to improve the financial security of health care in the digital economy are explored.

Keywords: financial instruments; financial support; strategic development; healthcare; digital economy; health insurance.

Fig.: 1. Table: 1. References: 10.

JEL Classification: G20; G22

Постановка проблеми. У сучасних умовах життєдіяльності суспільства, значної активізації інформаційних процесів система охорони здоров'я продовжує відігравати провідну роль у процесі збереження здоров'я нації та виступає ключовим елементом національної безпеки.

Стратегічний розвиток сфери охорони здоров'я в Україні нині перебуває у стадії симбіозу, і вирішення цієї проблеми лежить у площині пошуку додаткових джерел фінансових ресурсів, необхідних для належного функціонування сфери, що характеризується критерієм доступності та якості медичних послуг для всіх верств населення. Саме тому пошук та практичне запровадження ефективних фінансових інструментів, дія яких визначатиме фактичний обсяг фінансового забезпечення сфери, набуває особливого значення та актуальності. Водночас, з урахуванням їхньої позитивної синергетичної дії не лише на стан сфери охорони здоров'я, а також і національної економіки, це питання набуває загальнодержавного значення, оскільки його вирішення здійснює вплив на розвиток суспільства країни загалом. Враховуючи позитивний досвід застосування медичного страхування у процесі фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я у провідних країнах світу, вважаємо за доцільне подальше дослідження та обґрунтування необхідності впровадження обов'язкового медичного страхування як одного з ключових фінансових інструментів її стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я з урахуванням процесу оптимізації набору її фінансових інструментів досліджують вітчизняні та закордонні вчені, серед яких: В. Борщ, Я. Буздуган, Т. Васильєва, О. Гальцова, О. Гонта, В. Дем'янишин, М. Дубина, О. Кириленко, В. Москаленко, М. Мних, В. Маргасова, С. Онишко, А. Роговий, Н. Ткаченко, С. Юрій та багато інших науковців.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на численні фундаментальні та прикладні наукові дослідження, питання подальшого стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я з урахуванням особливостей цифрової економіки набувають дедалі більшого значення. Особливої ваги це питання набуває у зв'язку з необхідністю пошуку можливостей подолання світовою економікою та суспільством пандемії COVID-19, що вимагає розробки нових підходів до швидкого реагування та подолання подібних загроз існування людства, обумовлює посилення ролі та необхідність дотримання кожною країною міжнародних стандартів охорони здоров'я, врахування їх у процесі власного стратегічного розвитку.

Метою цієї статті є дослідження системи фінансових інструментів стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я в Україні, визначення їхньої ролі в забезпеченні результативного функціонування цієї сфери в умовах цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку сфери охорони здоров'я нерозривно пов'язаний з активним впровадженням інформаційних технологій. Динамічні процеси цифровізації світової економіки протягом останніх років спричинили суттєву зміну підходів не лише до організації процесів виробництва, але також здійснили суттєвий вплив на сферу послуг, вагоме місце серед яких посідає саме сфера охорони здоров'я.

Водночас якщо наявні світові трансформації цифровізації сфери охорони здоров'я були спрямовані на підвищення якості медичних послуг, то у вітчизняних умовах досягнення аналогічного ефекту ускладнено невідповідністю наявного ресурсного забезпечення потребам її функціонування, ключове місце серед яких посідає саме фінансове забезпечення.

Беззаперечно, з переходом на цифрову платформу сфера охорони здоров'я матиме змогу підвищити якість обслуговування населення, проте тривалість повноцінного переходу визначатиметься наявним інституційним забезпеченням та фінансовою спроможністю усіх учасників цього процесу. Нині в науковій спільноті досить поширена думка, що економіка стає цифровою лише за умови повної цифровізації бізнес-процесів, що вимагає детального дослідження наявних підходів до трактування категорії «цифрова економіка».

Так, Н. Дєєва та В. Делейчук вважають, що цифрова економіка це економічна діяльність, яка виникає через мільярди повсякденних онлайн-зв'язків між людьми, підприємствами, пристроями, даними та процесами [4].

За С. Коляденко, цифрова економіка базується на виробництві електронних товарів і сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції [7]. Разом з тим, у межах цього підходу відбувається акцентування уваги на виробництві, а не на споживанні таких товарів та послуг.

Натомість К. Семячков розглядає цифрову економіку як сучасний тип господарювання, який характеризується переважаючою роллю даних і методів управління ними як визначального ресурсу у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання [9], що актуалізує питання саме процесу формування та використання ресурсів.

З урахуванням сформованих підходів, одним із найбільш важливих питань стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я в умовах цифрової економіки залишається достатність її фінансового забезпечення, що, в свою чергу, визначатиме якість та доступність медичних послуг.

Теоретичні й методологічні проблеми фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я перебувають у площині відповідного фінансового механізму, практична дія якого визначає рівень фінансових відносин у цій сфері.

На сучасному етапі фінансовий механізм функціонування сфери охорони здоров'я трансформуються під впливом сукупності фінансових інструментів, які перебувають у його складі. Ступінь ефективності реалізації даних інструментів визначає рівень врахування потреб та інтересів суб'єктів фінансової системи, а також суспільства загалом.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

На сьогодні сформовано широкий спектр підходів щодо трактування сутності фінансових інструментів, визначення їхньої структури та складових. Так, на думку значної когорті науковців, під дефініцією «інструмент» слід розуміти ухвалення взаємопов'язаних рішень, що стосуються вибору цілей і засобів їх досягнення з метою впливу на процеси розвитку держави та суспільні відносини. Вагомою складовою державної політики, на їхню думку, є економічна, зокрема фінансова, яка через сукупність інструментів, методів, засобів і механізмів впливає на соціально-економічний розвиток країни.

Досить цікавим є підхід О. Іващенко, в якому запропоновано фінансовий інструмент розглядати як будь-який стандартизований контракт, що започатковує виникнення фінансового активу в однієї сторони та фінансового зобов'язання у вигляді певного базового активу в іншій стороні, а також укладається з метою хеджування та страхування комерційних ризиків [6].

В. Ходаківська та О. Данілов пропонують розглядати фінансові інструменти як різноманітні фінансові документи, які обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку [10].

Ефективне використання фінансових інструментів на державному рівні визначає її спроможність у частині досягнення наявних пріоритетів економічного розвитку як у поточній, так і у стратегічній перспективі. Поділяючи сформовану думку багатьох науковців та практиків у частині трактування категорії фінансові інструменти, вважаємо доцільним наведення окремого трактування категорії фінансові інструменти сфери охорони здоров'я як способу організації фінансових відносин, синергетична дія яких спрямована на формування достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідних для її повноцінного функціонування, а також своєчасного та якісного забезпечення населення медичними послугами.

Варіативність набору фінансових інструментів розвитку сфери охорони здоров'я нині визначається наявною державною політикою, що зумовлено значною питомою вагою закладів охорони здоров'я саме державної та комунальної власності. Крім того, низький рівень доходів, а отже, фінансова неспроможність значної частини населення країни отримувати медичні послуги у суб'єктів господарювання приватної форми власності залишає за державою провідну роль у визначенні пріоритетів її стратегічного розвитку (рис. 1).

Низький рівень менеджменту системи охорони здоров'я поряд із відсутністю належного фінансового забезпечення протягом багатьох останніх років спричинив значне відставання від аналогічних сфер у провідних країнах світу, що унеможливило спроможність населення нашої країни отримувати необхідні медичні послуги, спричинило порівняно низький рівень тривалості життя, а також обумовило зниження рівня продуктивності праці в національній економіці. Саме тому питання фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я залишається найбільш пріоритетним у процесі формування подальшої траєкторії її стратегічного розвитку.

Беззаперечно, нині ключова роль у фінансовому забезпеченні сфери охорони здоров'я залишається саме за державою, що вимагає обґрунтованої політики її фінансового забезпечення. Проте, враховуючи обмеженість фінансових можливостей держави, з одного боку, а також неспроможність переважної частини населення в повному обсязі оплачувати фактичну вартість медичних послуг питання впровадження обов'язкового медичного страхування як одного з ключових стратегічних фінансових інструментів фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я давно перейшли з площини теоретичної розробки в площину необхідності практичної реалізації.

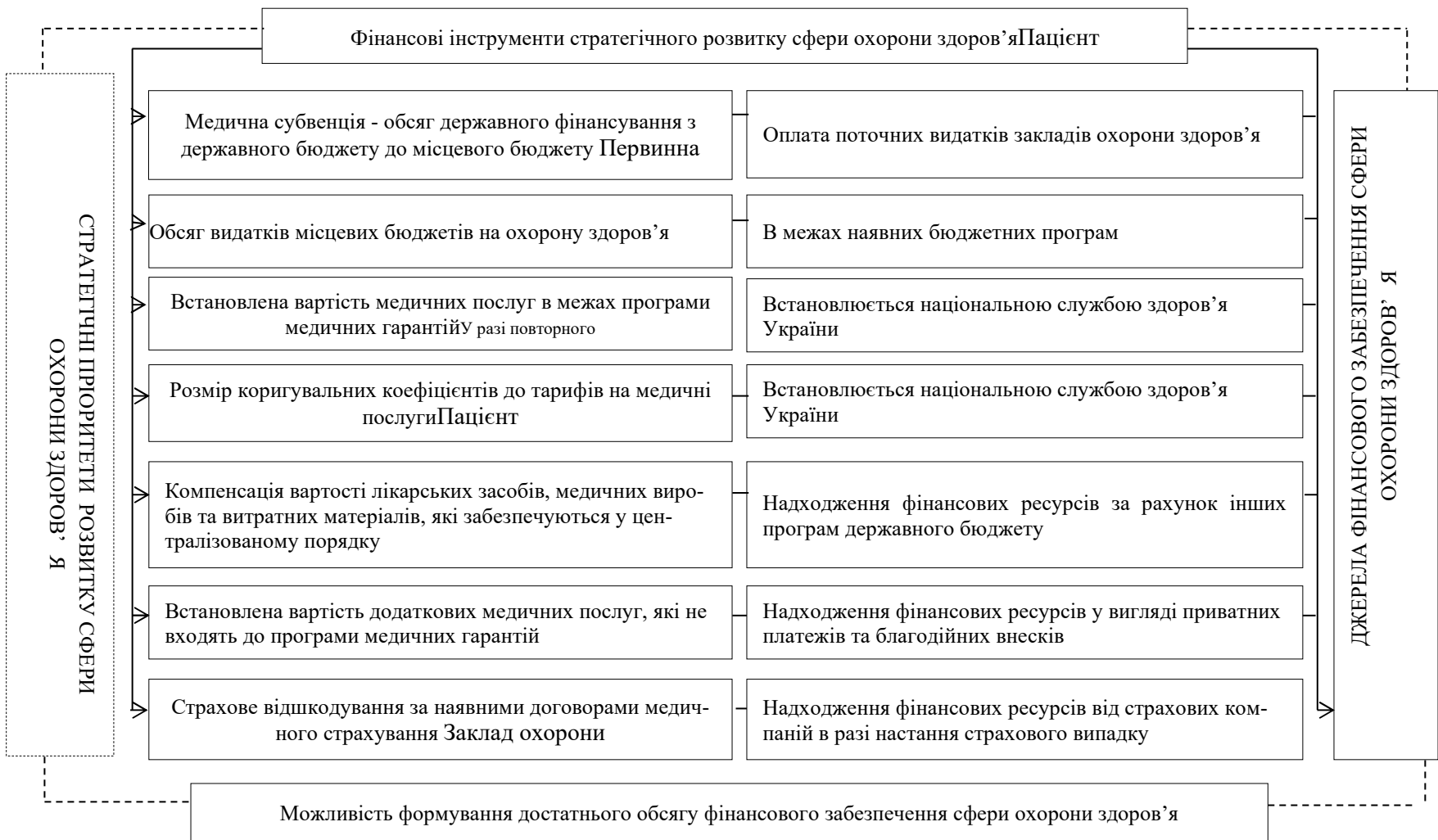

Рис. 1. Фінансові інструменти стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я

Джерело: складено авторами з урахуванням [1-3; 5].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Водночас впровадження обов'язкового медичного страхування повинно відбуватись поступово, з детальним обґрунтуванням механізму його практичної реалізації. Враховуючи платний характер цієї послуги, на першому етапі запровадження обов'язкового медичного страхування воно повинно бути спрямовано на окремі, найбільш платоспроможні групи населення з поступовим охопленням інших. Крім того, на першому етапі вважаємо за доцільне встановлення мінімальної вартості страхового поліса, з метою його максимальної доступності. Звичайно, розраховувати на значний спектр медичних послуг в рамках даного полісу страхування неможливо, проте це дозволить сформувати культуру медичного страхування в суспільстві, яка з часом дозволить посилити потенціал функціонування вітчизняної сфери охорони здоров'я.

Безумовно, тривалість процесу формування культури обов'язкового медичного страхування є стратегічним завданням, виконання якого залежатиме від спроможності держави гарантувати надійність використання цього фінансового інструменту, а також ефективності функціонування національної економіки. Саме тому, на нашу думку, доцільно виділити систему принципів медичного страхування, а саме: державної підтримки, гарантованого відшкодування, фінансової обґрунтованості, медичного забезпечення, інноваційної складової, інформаційної адаптованості (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи медичного страхування сфери охорони здоров'я в умовах цифрової економіки

Принципи	Обґрунтування
Державної підтримки	Забезпечує наявність пакету обов'язкового медичного страхування для всіх соціально незахищених верст населення за рахунок бюджетного фінансування на умовах повної або часткової оплати.
Гарантованого відшкодування	Здійснює державний контроль у частині гарантування вчасної сплати страховими компаніями страхових виплат у разі настання страхового випадку за наявними договорами обов'язкового та добровільного медичного страхування з метою повного та своєчасного забезпечення населення необхідними медичними послугами.
Фінансової обґрунтованості	Вартість послуг обов'язкового та добровільного медичного страхування повинна забезпечувати стимулювання фінансових інтересів усіх учасників цих відносин.
Медичного забезпечення	Гарантування медичною установою своєчасної та повної первинної та вторинної медичної допомоги в разі наявності у громадянина поліса обов'язкового та/або добровільного медичного страхування.
Інноваційної складової	Пріоритетне спрямування медичними установами сформованих у результаті розвитку системи обов'язкового та добровільного страхування наявних фінансових ресурсів на інноваційне оновлення медичного обладнання з метою якісного та своєчасного надання медичних послуг.
Інформаційної адаптованості	Широке застосування цифрових технологій з метою формування електронного кабінету кожного пацієнта для своєчасного отримання ним якісного медичного обслуговування.

Джерело: розроблено авторами з урахуванням [8].

Враховуючи провідну роль сфери охорони здоров'я у життєзабезпеченні суспільства, питання її стратегічного розвитку набувають особливого значення, оскільки їх вирішення визначатиме траєкторії подальшого розвитку країни. Саме тому найбільш пріоритетними напрямками стратегічного розвитку сфери охорони здоров'я є:

- *розвиток медичного страхування* – нормативне закріплення обов'язкового медичного страхування як ключового стратегічного інструменту фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я; розробка компенсаторного механізму обов'язкового медичного страхування для малозабезпечених верств населення, а також осіб з обмеженими можливостями; активізація та посилення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання в частині медичного страхування власного персоналу.

- професійна підготовка та збереження медичного персоналу – розвиток профільних закладів підготовки лікарів та медичного персоналу; підвищення престижності медичних професій шляхом гарантування високого рівня оплати праці та формування належних умов праці;

- інноваційний розвиток та своєчасне оновлення медичного обладнання – забезпечення закладів охорони здоров'я сучасним медичним обладнанням з метою якісного діагностування можливих хвороб пацієнтів та скорочення тривалості медичного лікування;

- розвиток цифрової медицини – забезпечення належного функціонування сфери охорони здоров'я у цифровому просторі з метою прискорення процесу надання медичних послуг, забезпечення високого рівня їх доступності, а також скорочення тривалості лікування можливих пацієнтів.

Висновки і пропозиції. Стратегічний розвиток сфери охорони здоров'я України беззаперечно залишається одним із найбільших актуальних завдань, які наразі стоять перед національною економікою. В умовах цифрової економіки надання медичних послуг повинно носити швидкий та якісний характер, що зумовлює необхідність застосування системи ефективних фінансових інструментів спрямованих на формування відповідного рівня фінансового забезпечення. Це дозволить забезпечити інноваційний розвиток матеріально-технічного стану галузі, сформувати належний рівень оплати праці та сприяти професійному зростанню медичного персоналу. Саме тому, впровадження медичного страхування, як важливого фінансового інструменту розвитку сфери охорони здоров'я є надзвичайно важливим та необхідним, оскільки це дасть змогу сформувати необхідну медичну страхову культуру, здійснити послідовний перехід до якісного та доступного медичного обслуговування, сформувати можливості подальшого стратегічного розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Борщ В.І. Дослідження функціональної системи управління фінансовими механізмами в сфері охорони здоров'я України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Т. 19, № 2(45). С. 144-168.
2. Веретюк С.М. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2. С. 51-58.
3. Дубина М. В., Роговий А. В., Забаштанська Т. В. Стратегічні пріоритети розвитку сфери охорони здоров'я в Україні: фінансові аспекти. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 3(23). С. 158-165.
4. Дєєва Н. Е., Делєйчук В. В. Механізми залучення інвестицій емітентами цінних паперів в умовах розвитку цифрової економіки. *Молодий вчений*. 2018. № 3(2). С. 653-659.
5. Забаштанський М. М., Драгунов Д. М., Зуб І. М. Пріоритетні підходи до фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я України. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 3(23). С. 93-101.
6. Іващенко О. А. Фінансово-інституційні інструменти управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Укр. акад. зовн. торгівлі. Київ, 2006. 21 с.
7. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С. 106-107.
8. Медичне страхування 2020. URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/s-kazhdogopo-400-grn-v-mesyac-v-ukraine-predlagayut-vvestimedicinskoe-strahovanie-1182586.html>.
9. Семячков К. А. Цифровая экономика и ее роль в управлении современными социально-экономическими отношениями. *Современные технологии управления*. 2017. № 8 (80).
10. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг : навчальний посібник. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 501 с.

References

1. Borshch, V. I. (2020). Doslidzhennia funktsionalnoi systemy upravlinnia finansovymy mekhanizmamy v sferi okhorony zdorovia Ukrainy [Research of the functional management system of financial mechanisms in the field of health care of Ukraine]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia – Market economy: modern theory and practice of management*, 2(45), pp. 144-168.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

2. Veretuk, S. M. (2016). Vyznachenia prioritetnyh napriamiv rozvytku cifrovoi tkonomiky v Ukraine [Identification of priority areas of digital economy development in Ukraine]. *Naukovi zapysky Ukrainського naukovo-doslidnogo instytutu zviazku – Scientific notes of the Ukrainian Research Institute of Communications*, 2, pp. 51-58.

3. Dubyna, M. V., Rogovyi, A. V., Zabashtanskaya, T. V. (2020). Strategichni prioritetny sfery ohorony zdorovia v Ukraine [Strategic priorities of health care in Ukraine: financial aspects]. *Naukovyi visnyk Polisia – Scientific Bulletin of Polissia*, 3(23), pp. 158-165.

4. Deeva, N. E., Deleichuk, V. V. (2018). Mehanizmy zaluchenia investucii emitentamy cinyh paperyv v umovah cyfrovoi ekonomiku [Mechanisms for attracting investments by issuers of securities in the development of the digital economy]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, (3(2)), pp. 653-659.

5. Zabashtanskyi, M., Drahunov, D., Zub, I. (2020). Prioritetni pidhody do finansovogo zabezpechenia sfery ohorony zdorovia v Ukraine. [Priority approaches to financial security of healthcare in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Polisia – Scientific Bulletin of Polissia*, 3(23), pp. 93-101.

6. Ivachenko, O. A. (2006). Finansovo-instytuciini insrumenty upravlinia ryzykamy u zovnichnoekonomichnii diialnosti [Financial and institutional tools for risk management in foreign economic activity] [PhD dissertation, Ukrainian Academy Of Foreign Trade]. Kyiv.

7. Koliadenko, S. V. (2016). Cyfrova ekonomika: peredumovy ta etapy stanovlenia v Ukraine i u sviti [Digital economy: preconditions and stages of formation in Ukraine and in the world.]. *Ekonomika. Finansy. Menedjment – Economy. Finances. Management*, 6, pp. 106-107.

8. *Medychne strahuvannia [Medical Insurance]* (2020). <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/skazhdogopo-400-grn-v-mesyac-v-ukraine-predlagayut-vvestimedycinskoe-strahovanie-1182586.html>.

9. Semiachkov, K. A. (2017). Cifrovaiz ekonomika I ee rol v upravlenni sovremenymi socyально-ekonomicheskimi otnoheniiami [The digital economy and its role in the management of modern socio-economic relations.]. *Sovremenytehnologii upravlenia – Modern control technologies*, 8(80).

10. Hodakivska, V. P. (2001). *Rynok finansovykh poslug [Financial services market]*. Academy of the State Traffic Police of Ukraine.

Забаштанський Максим Миколайович – доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту бізнесу, природокористування і туризму, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Zabashtanskyi Maksym – Doctor of Economics, Professor, Director Educational-Scientific Institute of Business, Environmental Management and Tourism, Chernihiv Polytechnic National University (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: mazani@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8966-8116>

ResearcherID: G-6145-2014

Драгунов Дмитро Миколайович – аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Drahunov Dmytro – PhD student, Chernihiv Polytechnic National University (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: drahunovdm@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3828-8914>

Зуб Інна Миколаївна – аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Zub Inna – PhD student, Chernihiv Polytechnic National University (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: follow777up@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1825-1847>